

većine o odnošaju između Hrvatske i Ugarske istoga dana sankcioniran kao članak XLII: 1861. Taj članak bijaše odsada onim temeljem, na kojem su politički djelovali biskup Strossmayjer, Rački, Mrazović, barun Kušlan i Perkovac, složivši se u narodnu stranku, ali su ih po njihovu organu zvali i „Pozoraši“.

Prelazno doba i sabor od 1865.—1866. Istoga dana, kad je car Franjo Josip raspustio hrvatski sabor i sankcionirao njegov članak XLII., obećao je, da će „privremeni hrvatski kraljevski dvorski dika-sterij definitivno pretvoriti u kraljevsku hrvatsko-slavonsku kancelariju“ i za sudbene poslove postaviti za Hrvatsku zasebnu „vrhovnu sudbenu instanciju“. Još prije toga (14. marta 1861.) osnovana je samostalna hrvatska zemaljska vlada pod imenom kraljevskoga namjesničkoga vijeća, koja ima pod banovim predsjedanjem, a na osnovi zakonâ i naredaba rukovoditi i obavljati upravu zemaljskih političko-ekonomskih posala. Potom je dakle 20. novembra osnovana hrvatska dvorska kancelarija i Mažuranić imenovan hrvatskim kancelarom i tajnim savjetnikom, a 30. juna 1862. osnovan je u Zagrebu stol sedmorice s banom kao predsjednikom. Ali koligod su ovi uspjesi obradovali Hrvate, toliko ih je ozlovoljilo, što je Schmerlingova vlada opet skrenula na put apsolutističke prakse progoneći one, koji su bili protiv zastupanja Hrvatske u bečkom državnom vijeću. Taj se progon proširio i na Dalmaciju, gdje su onamošnji narodnjaci pokrenuli svoj organ „Il Nazionale“ (Narodni List), a uređivao ga je velikom spremom i vještinom Natko Nodilo, ma da je zbog toga imao da prepati mnogo teških časova, a tako i njegov drug Miho Klaić.

Pod teretom ovih prilika obrazovala se u Hrvatskoj „samostalna stranka“ s programom, da Hrvatska uđe u realnu uniju s Austrijom, a na čelu joj bijahu Mažuranić, nadbiskup Haulik, Kukuljević i Makso Prica. Temeljna je misao ovih političara bila, da je bolje, ako se Hrvatska nagodi s Austrijom prije negoli to učini Ugarska, a pored toga još su imali pred očima, da će na taj način lakše uspjeti toliko nužno sjedinjenje Vojne Krajine i Dalmacije, kojim će Hrvatska tek steći jaku osnovu za trajnu i sigurnu obnovu svoga političkoga života. No većina članova narodne stranke, tako Strossmayer, Rački i Mrazović, ostadoše vjerni svomu programu unije s Ugarskom na osnovi čl. XLII. Kad je Schmerling vidio, da ima u Hrvatskoj svoju stranku, preгнуo je, da joj novim izbornim redom zajamči pobjedu kod novih izbora. Taj je stoga išao za tim,